

УДК 94 (497.5)
DOI: 10.30970/sls.2020.69.3497

ПОЛІТИЧНЕ РУСИНСТВО ХОРВАТІЇ

Микола НАГІРНИЙ

*Володимир-Волинський педагогічний фаховий коледж
імені А. Ю. Кримського
бул. Устилузька, 42, Володимир-Волинський, 44700
e-mail: mykola76@hotmail.com*

У статті розглянуто процес зародження, кристалізації та еволюції політичного русинства на території Хорватії. Описано особливості цього явища упродовж кількох століть. Виділено причини та фактори, які зумовили піднесення політичного русинства у Республіці Хорватія у перше двадцятиліття XXI ст. Показано заходи хорватської влади, які сприяли активізації русинського руху. Проаналізовано погляди прихильників політичного русинства Хорватії. Висвітлено наслідки зміцнення позицій русинства у Хорватії для майбутнього як русинської, так і української спільнот (громад) цієї держави. Названо загрози, які несе з собою посилення русинської ідеології та розрив русинів з українцями у регіоні.

Ключові слова: Хорватія, русини, українці, політичне русинство, асиміляція, Союз русинів Республіки Хорватія.

Питання співвідношення понять “русин/русинський” та “українець/український” не нове. Попри очевидність твердження, що перше є історичною назвою другого, існують теорії, автори яких ставлять за мету обґрунтувати відокремленість русинів від українського народу. Цей постулат з політичними цілями намагаються використовувати як сусідні з Україною держави, так і ті, де проживають спільноти, що називають себе русинами, зокрема, для полегшення подальшої асиміляції таких спільнот. Не оминула така проблема і русинсько-українську громаду Хорватії.

Переселенці з українських земель на південнослов'янські терени становлять найдавнішу українську діаспору. Вона має свої особливості. Емігранти з українських земель, які прибували на територію Хорватії з середини XVIII ст., ідентифікували себе як русини; ті ж, що переселялися сюди з кінця XIX ст., називали себе українцями. Їхнім об'єднуючим елементом залишалась належність до греко-католицької церкви.

Перехід із позицій русинства на позиції українства не зачепив південнослов'янських русинів, що емігрували із Закарпаття та Галичини: у XVIII ст. він ще не дійшов до Карпат, а в XX ст. русини були ізольовані від прабатьківщини (Белей, 1991, с.34).

Протягом тривалого часу відокремленого існування русинська мова засвоїла багато іншомовних елементів і значно відійшла від української. Саме ця віддаленість спричинила виникнення теорій, що піддавали сумніву їх український родовід, тобто, стверджували, що русини – це окремий слов'янський народ. Такі погляди і є політичним русинством, мета якого – обґрунтувати окремішність русинів від українців, зокрема у Хорватії.

Дистанціювання від українців не вирішило усіх нагальних питань місцевих русинів у Хорватії. Найбільш болісною проблемою для них залишається асиміляція. Упродовж півстоліття відбувається неухильне скорочення їх чисельності. Так, за переписом 1971 р., русинів налічувалося 3728, 1981 р. – 3321, 1991 р. – 3253 особи (Živić, 2006, s.438; State Report to Council of Europe FCNM submitted by Croatia, 13 April 2004). У 1991–2001 рр. кількість русинів у Хорватії зменшилась на 28 % (Tatalović, 2006, s.162), у наступне десятиліття – ще на 17% і зараз становить 1936 осіб (Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. Stanovništvo prema državljanstvu, narodnosti, vjeri i materinskom jeziku, 2013, s.11). За переписом 2011 р., середній вік русинів – 50 років, а це означає, що вони є “старою” народністю з усіма невтішними наслідками (Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. Stanovništvo prema državljanstvu, narodnosti, vjeri i materinskom jeziku, 2013, s.21).

Кількість тих, хто вважає себе українцями у Хорватії, теж постійно (хоч і не так швидко) зменшується: у 1971 р. таких було 2793, 1981 р. – 2515, 1991 р. – 2494, 2001 р. – 1977, 2011 р. – 1878 осіб (Živić, 2006, s.438; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. Stanovništvo prema državljanstvu, narodnosti, vjeri i materinskom jeziku, 2013, s.21).

Питання політичного русинства доволі добре висвітлене в історіографії. Серед найбільш помітних дослідників Л. Белей (2017), М. Мушинка (2009), М. Панчук (1995). Однак у своїх працях вони висвітлюють політичне русинство в Україні (на Закарпатті), Словаччині, Сербії, Угорщині і т.д., залишаючи без уваги Хорватію. Тому автор вирішив заповнити дану прогалину.

Мета пропонованої статті – простежити зародження та розвиток ідей політичного русинства серед переселенців з українських земель на території Хорватії та визначити вплив цих ідей на перспективи розвитку й існування обох національних груп – як русинів, так і українців.

Загалом національна самоідентифікація перших мігрантів з України у Хорватію не була чітко сформованою. Уперше етнонім „русин” зафіксовано у переписі 1890 р. лише стосовно одного мешканця хорватських земель. Фактично їх було значно більше, про що свідчать результати наступного перепису (1900) – у ньому зафіксовано вже 2076 русинів (Zlodi, 2005, p.418). А у статистичних матеріалах села Липовляни у 1905 р. переселенці з українських земель фігурують навіть під назвою “білоруси” (Мизь, 2002, с.146).

Напередодні Першої світової війни русини, у середовищі яких переважали русофільські тенденції, переважно з осторогою сприймали все українське, хоча у їхній громаді існували й проукраїнські настрої (Румянцев, 2008а, с.70–71, 127).

У 1919 р. південнослов'янські русини заснували Руське народне просвітнє товариство, члени якого вирішили взяти за основу своєї літературної мови місцеву керестурську говірку. Тобто, вони обрали народну мову, якою щодня спілкувалися, а не українську літературну (Такач, 1993, с.24).

У міжвоєнний період контакти між українськими емігрантами різних міграційних хвиль міцніли. Це сприяло поширенню самоназви “українці”, яка існувала разом із назвою “русини” (Малиновська, 2002, с.14). У тодішній пресі русинів й українців Югославії переважала позиція, що русини – це відгалуження русько-українського народу від Карпат до Кавказу (Румянцев, 2008b, с.452).

Післявоєнні спроби об'єднання русинів та українців в одну національність не увінчалися успіхом. У головних русинських культурних центрах – Бачці (Восводина)

і Сріємі (хорватсько-сербське пограниччя) – існували винятково русинські настрої, що переходили в українофобію та москвофільство. Попри численні дискусії, мовою громади залишилась русинська.

Югославська влада сприяла становленню русинської національної свідомості – їй легше було управляти меншиною “без Батьківщини” (Румянцев, 2008а, с.15, 22). Ідеологія “братерства і єдності” усіх народів Югославії забезпечувала формування покоління без знань про своє минуле. Люди знали, що вони – русини, але де їх коріння – про це інформації не мали. Усе це сприяло денационалізації й асиміляції переселенців (Жирош, 2009, с.134).

У середині 70-х років ХХ ст. перемогла теорія, що русини є окремим національним суб'єктом, не пов'язаним з українцями (Румянцев, 2008а, с.187). У 1974 р. на державному рівні було прийнято рішення, що русини – це національна меншина із правом функціонування своєї мови у школі, пресі, в радіо- і ТБ передачах, у державній адміністрації (Жирош, 2009, с.133).

Загалом останні два десятиліття існування СФРЮ (1970–80-ті роки) комуністична влада Югославії свідомо розділяла русинів і українців.

Дещо інакша ситуація склалася після розпаду союзної держави в Хорватії. Тут, на відміну від сербської Воєводини, у 1990-х роках не було створено сильної прорусинської організації на кшталт “Руської матки”, а роль виразника інтересів двох етнічних груп почав виконувати Союз русинів й українців Хорватії (СРiУ), заснований ще 1968 р. Про позицію СРiУ свідчать виступи його членів та очільників, а також його видавнича діяльність, зокрема матеріали часописів “Нова думка”, “Віночок” та альманаху “Думки з Дунаю”. Автори більшості публікацій видань СРiУ, принаймні наприкінці ХХ ст., дотримувалися думки, що русин – традиційна, а українець – актуальна назва одного народу (Бурда та Сікорський, 1992, с.44–45).

Щоправда, не все було так однозначно: в русинському середовищі Хорватії існували певні настроєженість та опір такій об'єднавчій політиці Союзу. Консервативні русини ревно пильнували за тим, щоб зберегти певну дистанцію від українців. Свідчення цього – відзначення у 1999 р. 150-річчя переселення русинів до Миклушевців (Бучко, 1999), а згодом – 100-річчя переселення українців до Хорватії (Бурда, 2000), тоді не проводився єдиний захід під об'єднавчою назвою “русини-українці”, нарізно ж проведені святкові акції та урочистості не сприяли зближенню обох етнічних груп. “Літні школи” молоді теж, попри позірну спільність та єдність, фактично відбувалися окремо для русинів і окремо для українців.

Попри те, що спільна організація мала назву, в якій згадувалися обидві етнічні групи, регіональні осередки часто у власних назвах використовували тільки один етнічний – русини.

При уважному перегляді номерів “Нової думки” можна побачити неафішовану боротьбу між русинською й українською складовими Союзу. Як приклад такої боротьби – намагання українців перенести центр Союзу з Вуковара (переважно русинського) у Славонський Брод (переважно український), що було вороже сприйнято русинськими діячами, які у цьому вбачали спроби перенесення не просто осередку, а й центру прийняття рішень Союзу (Такач, 2001, с.3).

Ще один приклад протистояння двох гілок українства – суперечки щодо варіантів уживання двох етнічних діаспори: “русини й українці”, або “русини-українці” (Izlaganje predsjednika Saveza mr. Irineja Mudrog na svečanoj sjednici 30. obljetnice Saveza Rusina i

Ukrajinasa Republike Hrvatske, 1998). Предметом незгоди ставала й частота використання однієї чи другої мови у часописі (Стрехалюк, 1992).

Деякі статті часопису свідчать про незадоволення спробами об'єднання русинів та українців в одне ціле і намагання нівелювати окремішність русинів. Хоча для цього не було вагомих підстав: в журналі чимало матеріалу присвячувалося власне русинській проблематиці, зокрема лідерам русинського національного відродження та сьогодення – Олександрю Духновичу, Михайлу Врабелю, Ласло Чопею та ін.

Відчутним ударом по спробах об'єднаної політики і причиною посилення русинського сепаратизму стала політика хорватської влади. Офіційний Загреб якраз долав наслідки хорватсько-сербської війни і під тиском Заходу змушений був прийняти низку законодавчих актів із розширенням прав національних меншин. Так, у новій редакції хорватської Конституції від 1997 р. українці і русини були повернені (порівняно з редакцією від 1990 р.) у текст Основного закону, де вони згадувались у переліку державотворчих меншин, причому як два окремі народи (Shadow Report of Croatian Helsinki Committee, September 1999). Такий стан був закріплений і в змінах до конституції від 25 квітня 2001 р. та 16 червня 2010 р. (Promjena Ustava Republike Hrvatske (2010)).

Конституційний закон про національні меншини Хорватії від 13 грудня 2002 р. надав великі права цим спільнотам і фактично перекреслив багаторічну узгоджену політику русинсько-української громади. 18 травня 2003 р. у Хорватії вперше за новим законом відбулися місцеві вибори до рад і представництв національних меншин – окремо для русинів та українців. Ці ради, що мали напівдержавну компетенцію, отримали право розпоряджатися коштами для різних програм і потреб. Фінансовий чинник відіграв чималу роль у послабленні СРІУ. Результатом суперечок усередині Союзу та бажання окремих осіб здійснювати власну політику розвитку української меншини у Хорватії став вихід із нього у 2008 р. чотирьох суто українських організацій, які й створили Українську громаду Республіки Хорватія (Филима, 2008). Її голова Михайло Семенюк згадував: “На жаль, наше «братерство» не могло більше існувати, і ми були змушені розділитися. Русини стали досить радикальними і демонстрували свою вищість над українцями. Тобто, вони себе не визнавали українцями і не були патріотами України” (Атаманюк, 2018). Без сумніву, це стало ще одним чинником посилення сепаратизму русинів (Атаманюк, 2010, с.26–27).

Із схваленням згаданого Конституційного закону було створено Координаційну раду русинської меншини в Хорватії (Румянцев, 2008а, с.242). Окрім того, існує низка регіональних русинських організацій.

З метою включення в роботу Всесвітнього конгресу русинів 20 травня 2003 р. у Петровцях засновано товариство “Руснак” на чолі з Любкою Фалц. Об'єднавши порівняно невелику кількість представників русинської меншини Славонії, воно пропагує незалежну політику русинства, стверджуючи, що Україна не є прабатьківщиною русинів. Головне завдання товариства – збереження національної ідентичності русинів, які повинні чинити спротив “змінованню нашого та нав'язуванню чужого” (“Rusnak” Društvo Rusina u Republici Hrvatskoj). Створення своїх окремих осередків частина русинів сприйняла з захопленням: мовляв, нарешті здійснилася мрія, до якої вони йшли так багато років (Лікар, 2010, с.35).

Стосунки поміж різними русинсько-українськими організаціями складно назвати приятними. У Статуті СРІУ записано, що русини у складі цієї організації визнають Україну своєю батьківщиною, і цим вони відрізняються від тих русинів, які вважають,

що не мають “материнської держави”. Останні закидали русинам зі СРiУ відсутність самостійності у цій організації та підпорядкування загальним русинсько-українським інтересам. Вони вважали, що СРiУ є штучним утворенням невеликої групи людей, які тільки з особистої вигоди продовжують його утримувати (Ваји́с, 2010).

Голова русинської меншини Загреба І. Мудрий на звинувачення у сепаратизмі та політичному русинізмі відповів, що спочатку сформувалася українська Координаційна рада, а вже після неї – русинська (Pavlešić, 2009, с.7); мовляв, українці першими проявили ініціативу відділитися від русинів, а не навпаки.

У своїй діяльності представники політичного русинства Хорватії керуються ідеєю канадського історика П. Р. Магочія про русинів як окремих слов'янський народ зі своєю мовою і культурою (Магочій, 2006).

У червні 2009 р. у Петровцях проходив Десятий світовий конгрес русинів. Перед проведенням заходу карпаторусинська делегація на чолі з П. Р. Магочієм зустрічалася з представниками Посольства Хорватії у США. Ініціатори зустрічі порушили питання, чому товариство “Руснак” не може отримувати кошти безпосередньо від Ради національностей Хорватії, чому фінансування повинно відбуватися через “україноорієнтований” (за визначенням П. Р. Магочія) Союз русинів та українців Хорватії (Дії України щодо визнання русинської національності залишаються суперечливими, 2008).

23 квітня 2010 р. у Загребі відбулася презентація книги П. Р. Магочія про русинів “Народ нізвідки”, яку, крім автора, презентували і науковці з солідних установ Хорватії (Promocija ilustrirane povijesti Karpatorusina “Narod niotkuda” u Zagrebu). Книга фактично робить спробу легітимізувати існування окремої русинської нації, у тому числі й на території України (на Закарпатті).

Межа ХХ і ХХІ ст. – один із найсприятливіших періодів для розвитку національних меншин на території Хорватії. Хорватська влада внаслідок домовленостей після сербсько-хорватської війни 1991–1995 рр., в обмін на обіцянки євроінтеграції або ж подекуди й під тиском міжнародної спільноти (Киш, 2002), прийняла низку законодавчих актів у царині захисту прав нацменшин, які вважаються одними із найкращих у світі. Тож українці та русини Хорватії мають право на культурну автономію і на політичне представництво в органах влади різних рівнів (Атаманюк, 2010).

Формально Хорватія у стосунки між її національними меншинами не втручається, однак законодавче поле цієї держави та її політика у галузі забезпечення прав малих народів на своїй території фактично сприяє ментальному відокремленню русинів від українців.

11 вересня 2009 р. Рада у справах національних меншин Хорватії на пропозицію Координаційної ради русинської меншини затвердила як офіційні символи місцевих русинів: герб – щит з ведмедем та елементи хорватського герба-шахівниці, а також урочистий гімн – пісню “Браття-русини”. Встановлено і День русинської меншини – 25 травня, який вперше святкували у Загребі 2010 р. І. Мудрий назвав цей день “днем гордості і щастя”, він заявив, що русинські символи мають велике значення, оскільки є вираженням окремішності русинів щодо українців (Лікар, 2010; Ліповас, 2010).

З 2014 р. усі періодичні видання СРiУ перейшли під контроль Союзу русинів Республіки Хорватія, який вважає себе правонаступником створеної у 1968 р. організації. При цьому редакційна колегія цих видань не змінилася, а замість трьох мов використовують дві: русинську і хорватську. На сторінках русинських видань читачів переконували, що зміни в законодавстві Хорватії щодо меншин сприяли поліпшенню

становища насамперед українців, які тепер можуть обходитися без русинів (Щезоване меншинских заедніцох у дияспори, 2015).

Переглянуто і положення щодо русинської мови. Тепер прийнято вважати, що її основа ближча до східнославацької говірки з українськими особливостями, а процес кодифікації русинської літературної мови триває досі. На думку Ю. Рамача, русинська мова формувалася у північно-східній Угорщині, на межі з українським Закарпаттям та Словаччиною (Дудаш, 2017).

Маючи державну підтримку, хорватські русини випускають мемуарно-дослідницьку літературу про життя своєї діаспори та події нещодавньої Вітчизняної війни за незалежність Хорватії (*Domovinski rat*) 1991–1995 рр., де і назви книг, і предмет уваги стосуються лише русинської меншини – без згадок про українців (Biki, 2001; Pap, 2015). Навіть спільна історія СРІУ трактується як діяльність Союзу русинів Хорватії (хоча він у назві мав слово “українців”) (50. *objetnica Saveza Rusina Republike Hrvatske*, 2018).

Прихильне ставлення Хорватії до русинів бачимо й у тому, що праці згаданого П. Р. Магочія у своєму часописі “*Hrvatska revija*” публікувала “Матиця хорватська” (Magocsi, 2007).

Русини консервативного напрямку стверджують, що вони назвою подібні до росіян, за походженням ближчі до українців, тому змушені безупинно боротися за визнання своєї окремішності. Більшість русинів визнає Україну як прабатьківщину (“матичну країну”), яка вважає їх частиною української нації, але при цьому вимагає визнання своєї унікальності. Свою батьківщину (суміжні райони Угорщини, Словаччини і України) русини називають “Горніца”, або “верхня (гірська) країна” (Lipovac, 2010).

Загалом існує чимало публікацій активістів консервативного русинства Хорватії з обґрунтуванням специфічності русинів. Так, Нада Баїч заперечує існування “русинсько-української нації” на зразок абсурдності існування чехо-словацької. Вона звинувачує Україну в тому, що та асимілює русинів задля “незначного збільшення кількості українців у Європі” (Ваїс, 2003, s.42–43).

Михайло Горняк стверджує, що якби русини й українці були одним народом, то русини називалися б українцями та говорили б українською, або українці називалися б русинами, а Україна – Рутенією (Гудак, 2007, с.123). Він переконаний, що під впливом південних слов'ян місцеві русини різняться (мовою, способом життя, звичаями і менталітетом) від своїх братів-русинів у Карпатах, а також що різниця між русином та українцем, які “не можуть зрозуміти одне одного без перекладача”, є більшою, ніж між українцем і білорусом чи росіянином. На думку М. Горняка, твердження, що південнослов'янські русини – найдавніша українська діаспора, є науковим безглуздом. Землі, звідки вони переселилися, ніколи не входили до складу Української держави (Hornjak, 2006). Очевидно, прабатьківщиною русинів дослідник вважає тільки Південно-Східну Словаччину та Північно-Східну Угорщину.

Ідея про великий, монолітний український народ не лише не об'єднувала русинів, а й більшою мірою збивала з власної дороги – таку думку активно пропагує Л. Медеші (Медеші).

На думку І. Мудрого, русини й українці Хорватії мають спільну організацію (СРІУ) тільки через подібність двох народів. Вони різняться мовою, яка визнана у світі і є важливою частиною їхньої самобутності. Специфіка русинів полягає у тому, що, на відміну від інших націй, вони не мають батьківщини; хоча “такою можна вважати Галичину, яка перебувала у складі кількох держав Східної Європи”. Русини змогли відстояти

позицію, аби в Конституції Республіки Хорватія їх не пов'язували через дефіс з українською меншиною (Lipovac, 2010).

Прихильників русинського ізоляціонізму бентежить той факт, що у реєстрі об'єднань Хорватії Союз русинів і українців зареєстрований як асоціація національної **меншини** (а не меншин, як того б хотіли представники частини русинів). Співпрацю Союзу з Україною, особливо у сфері здобуття освіти на прабатьківщині, консервативні русини критикували, бо вбачали у цьому приховану асиміляцію та українізацію; мовляв, русини повертаються з України зі зміненою національною свідомістю (Ваји́с, 2010).

Русини критикували авторів-українців за те, що вони у своїх виданнях (зокрема у брошури "Русини і українці в Республіці Хорватія 1991–1994") назвали Петровці і Миклушевці "своїми автохтонними селами", хоча більшість населення там становлять русини (Ваји́с, 2003, s.42–43). Книга "Українці в Хорватії" (Загреб, 2002), яка містить подібні оцінки, теж викликала різку критику консервативних русинів.

2010 р. у провідній хорватській газеті "Vijesnik" надруковано допис читача, обуреного тим, що в одному з попередніх номерів у кросворді на запитання "Назва українця у Карпатах" була відповідь "русин". Він стверджував, що українці – не русини; у Конституції Хорватії зафіксовано, що русини – нація. Отже, їх самостійність не підлягає сумніву. З-поміж іншого автор писав, що саме русини і тільки вони (без українців) – найбільші жертви хорватсько-сербської війни (Maštrović, 2010).

Загалом аналізований матеріал дає підстави стверджувати, що політичне русинство у Хорватії (як прояв окремішності русинів від українців), попри давню історію, не мало глибоких коренів. На відміну від Сербії, тут упродовж тривалого часу монопольну політику діаспорної громади визначав Союз русинів і українців Хорватії, який намагався враховувати інтереси усіх своїх членів. Його генеральною лінією була позиція, що русини – це окрема, та все ж гілка українського народу. Однак після внесення змін у хорватське законодавство на межі ХХ–ХХІ ст., які, з одного боку, знову відокремили русинів від українців, а з другого – позбавили СРiУ монопольного права на державне фінансування, відбувається піднесення політичного русинства Хорватії. Така ситуація, з огляду на пришвидшені процеси асиміляції у русинському середовищі та відсутність "материнської" держави, від якої вони могли б отримувати допомогу, ставить під загрозу не тільки довготривале панування ідей русинського сепаратизму серед більшості русинів, а й виживання їх як меншини. У цьому контексті продовжити своє існування русинська діаспора Хорватії може лише як частина (нехай і особлива) українсько-русинської громади. А за таких умов політичне русинство Хорватії також не має жодних перспектив для існування.

Список посилань

- Атаманюк, Ю., 2018. Михайло Семенюк: "Бути українцем у Хорватії – велика честь". *Час і події*, 37, с.4.
- Атаманюк, Ю., 2010. Українська діаспора в Хорватії. *Думки з Дунаю*, 12, с.24–29.
- Белей, Л., 2017. "Русинський" сепаратизм: націєтворення *in vitro*. Київ : Темпора.
- Белей, Л., 1991. Югославянских руснацох и украински бешеди Карпатского района. *Нова думка*, 86, с.34–35.
- Бурда, С., 2000. Маніфестація "100 років українців у Хорватії". *Нова думка*, 113, с.2–5.
- Бурда, С. та Сікорський, В., 1992. Слово представників Союзу на Всесвітньому форуму українців. *Нова думка*, 94/95, с.44–46.

Бучко, А., 1999. Програма з нагоди означення 150-ї річниці од приселення Руснацох до Миклошевцох. *Нова думка*, 109, с.8–10.

Гудак, Ш., 2007. Чи нам нашо стари предняци и познейша культурно-просвітна елита охабела до нашлїдства фалшиву націоналну орендацию? *Думки з Дунаю*, 9, с.117–128.

Дії України щодо визнання русинської національності залишаються суперечливими, 2008 [online] Доступно: <<http://ua-reporter.com/novosti/31680>> [Дата звернення: 7 серпня 2020].

Дудаш, М., 2017. Язики у швецє. *Думки з Дунаю*, 19, с.65–72.

Жирош, М., 2009. Проблеми збереження національної ідентичності в діаспорі на прикладі русинів і українців у Сербії і Хорватії. *Думки з Дунаю*, 11, с.132–139.

Киш, М., 2002. Для мене була честю можливість служити Хорватії, її народові і національним меншинам. В: С., Бурда і Б., Гралюк, упор. *Українці Хорватії: матеріали і документи*. Загреб, с.118–121.

Лікар, Д., 2010. Події хтори записани зоз златними буквами – историйна шветочносц за Руснацох. *Думки з Дунаю*, 12, с.30–36.

Магочій, П. Р., 2006. *Народ нїзвідки: Люстрована історія карпаторусинів*. Ужгород : Вид-во В. Падяка.

Малиновська, О., 2002. Українська діаспора в південнослов'янських землях. В: С., Бурда і Б., Гралюк, упор. *Українці Хорватії: матеріали і документи*. Загреб, с.6–20.

Медєши, Л. Руска традиция. [online] Доступно: <<http://rusnak.info/tradicija-1.htm>> [Дата звернення: 9 травня 2019].

Мизь, Р., 2002. Поселювання українців до Липовлян і Нової Субоцьки від 1894 по 1973 рік і походження кожної родини. В: С., Бурда і Б., Гралюк, упор. *Українці Хорватії: матеріали і документи*. Загреб, с.139–163.

Панчук, М., 1995. Політичне русинство в Україні. *Політична думка*, 2–3 (6), с.116–123.

Мушинка, М., 2009. Політичне русинство на сучасному етапі. *Народна творчість та етнографія*, 4–5, с.47–58.

Румянцев, О., 2008а. *Галичина – Боснія – Воеводина. Українські переселенці з Галичини на території югославських народів в 1890–1990 роках*. Київ.

Румянцев, О., 2008б. “Руски новини” та “Рідне слово” – дзеркала двох українських громад Югославії в період між двома світовими війнами. *Наукові записки Національного університету “Острозька академія”: Історичні науки*, 11, с.448–460.

Стрехалюк, В., 1992. Про мову воєнного видання „Нової думки”. *Нова думка*, 92/93, с.50.

Такач, Г., 1993. О питаню такволаней українизації Русинох Пряшівщини. *Нова думка*, 98/99, с.24.

Такач, Г., 2001. Зоз роботи Союзу. *Нова думка*, 115, с.2–3.

Филима, В., 2008. У неділю, 20. січня 2008 року, у Славонському Броді відбулися установчі збори Української громади Республіки Хорватія. [online] Доступно: <http://koukyu.ca/html/new_ukrainian_organization_in_.html> [Дата звернення: 29 вересня 2019].

Щезованє меншинских заєдніцох у дияспори, 2015. *Думки з Дунаю*, 17, с.113–127.

50. obljetnica Saveza Rusina Republike Hrvatske, 2018. *Думки з Дунаю*, 20, с.39–40.

Ваји́ć, N., 2003. *Rusnaci (Rusini)*. Vinkovci.

Bajić, N., 2010. Analiza broja Rusina u Hrvatskoj 1971. – 2001. i razlozi zašto nas je sve manje. [online] Доступно: <<http://rusnaci-rusini.blogspot.com/2010/04/analiza-broja-rusina.html>> [Дата звернення: 7 серпня 2020].

Biki, Đ., 2001. *Rusini Mikluševaca u Domovinskom ratu 1991*. Mikluševci.

Hornjak, M., 2006. Ваčванско-сремски Руснаци. [online] Доступно: <<http://rusnak.info/arhiva2.htm>> [Дата звернення: 18 липня 2019].

Izlaganje predsjednika Saveza mr. Irineja Mudrog na svečanoj sjednici 30. obljetnice Saveza Rusina i Ukrajinaca Republike Hrvatske, 1998. *Нова думка*, 106, с.5.

Lipovac, M., 2010. Warholovi sunarodnjaci izborili svoju posebnost. *Vijesnik*, 6. veljača, s.28.

Magocsi, P.R., 2007. Rusini i Potkarpatje. *Hrvatska revija*, 4, 2007. [online] Доступно: <<http://www.matica.hr/hr/348/RUSINI%20I%20POTKARPATJE/>> [Дата звернення: 7 серпня 2020].

Maštrović, Z., 2010. Ukrajinци nisu Rusini. *Vijesnik*, 4. svibnja, s.44.

Paп, N., 2015. Stradanje Rusina u Domovinskom ratu 1991./92. Vukovar.

Pavlešin, A., 2009. Dan predstavnika rusinske nacionalne manjine u Zagrebu. *Наша газета*, 9 (76), с.7.

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. Stanovništvo prema državljanstvu, narodnosti, vjeri i materinskom jeziku, 2013. Zagreb : Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske.

Promjena Ustava Republike Hrvatske (2010.). [online] Доступно: <http://hr.wikisource.org/wiki/Promjena_Ustava_Republike_Hrvatske_%282010.%29> [Дата звернення: 7 серпня 2020].

Promocija ilustrirane povijesti Karpatorusina "Narod niotkuda" u Zagrebu. [online] Доступно: <http://www.rusini-zg.hr/Hrvatski/Magoci_promocija_knjige/Magoci_promocija_knjige_hr.html> [Дата звернення: 14 грудня 2019].

“Rusnak” Društvo Rusina u Republici Hrvatskoj. [online] Доступно: <<http://www.petrovci.hr/udruga/18-rusnak/16-osnovni-podaci>> [Дата звернення: 17 лютого 2019].

Shadow Report of Croatian Helsinki Committee, September 1999. [online] Доступно: <http://www.cilevics.eu/minelres/reports/croatia/NGO/croatia_NGO.htm> [Дата звернення: 19 липня 2020].

State Report to Council of Europe FCNM submitted by Croatia, 13 April 2004. [online] Доступно: <[Croatia_Documents_Part1_Jan2007.pdf](http://www.croatia-documents.com/Croatia_Documents_Part1_Jan2007.pdf)> [Дата звернення: 10 жовтня 2019].

Tatalović, S., 2006. Nacionalne manjine i hrvatska demokracija. *Politička misao*, XLIII, br. 2, s.159–174.

Živić, D., 2006. Demografski okvir i gubitci tijekom Domovinskog rata i poraća. In: Zdenko Radelic ... \et al.\, eds. *Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat*, s.420–483.

Zlodi, Z., 2005. Rusini/Ukrajinci u Hrvatskoj etape doseljavanja i problem imena. *Scrinia Slavonica*, 5 (1), rujan 2005, s.408–431.

References

- 50th anniversary of the Ruthenian's Union of the Republic of Croatia, 2018. *Thoughts from the Danube*, 20, pp.39–40. (In Croatian)
- Atamanyuk, Yu., 2010. Ukrainian diaspora in Croatia. *Thoughts from the Danube*, 12, pp.24–29. (In Ukrainian)
- Atamanyuk, Yu., 2018. Mykhailo Semenyuk: "It is a great honor to be a Ukrainian in Croatia". *Time and events*, 37, p.4. (In Ukrainian)
- Bajic, N., 2003. *Rusnaks (Ruthenians)*. Vinkovci. (In Croatian)
- Bajic, N., 2010. Analysis of the number of the Ruthenians in Croatia 1971–2001 and the reasons why we are less and less. [online] Available at: <<http://rusnaci-rusini.blogspot.com/2010/04/analiza-broja-rusina.html>> [Accessed: 7 august 2020]. (In Croatian)
- Belej, L., 1991. Yugoslav Ruthenians and Ukrainian dialects of the Carpathian region. *New opinion*, 86, pp.34–35. (In Ruthenian)
- Belej, L., 2017. "Ruthenian" separatism: nation-building in vitro. Kyiv: Tempora. (In Ukrainian)
- Biki, Đ., 2001. *The Mikluševci's Ruthenians in the 1991 Homeland War*. Mikluševci. (In Croatian)
- Buchko, A., 1999. Program on the occasion of the 150th anniversary of the resettlement of Rusyns to Mykloshevttsy. *New opinion*, 109, pp.8–10. (In Ruthenian)
- Burda, S. and Sikors'kyj, V., 1992. Speech by the representatives of the Union at the World Forum of Ukrainians. *New opinion*, 94/95, pp.44–46. (In Ukrainian)
- Burda, S., 2000. Manifestation "100 years of the Ukrainians in Croatia". *New opinion*, 113, pp.2–5. (In Ukrainian)
- Census of Population, Households and Dwellings 2011. Population by citizenship, ethnicity, religion and mother tongue*, 2013. Zagreb : Drzavni zavod za statistiku Republike Hrvatske. (In Croatian)
- Change of the Constitution of the Republic of Croatia, 2010*. [online] Available at: <http://hr.wikisource.org/wiki/Promjena_Ustava_Republike_Hrvatske_%282010.%29> [Accessed: 7 august 2020]. (In Croatian)
- Disappearance of minority communities in the diaspora, 2015. *Thoughts from the Danube*, 17, pp.113–127. (In Ruthenian)
- Dudash, M., 2017. Languages in the world. *Thoughts from the Danube*, 19, pp.65–72. (In Ruthenian)
- Fylyma, V., 2008. *On Sunday, January 20, 2008, the constituent assembly of the Ukrainian community of the Republic of Croatia took place in Slavonski Brod*. [online] Available at: < http://koukyu.ca/html/new_ukrainian_organization_in_.html> [Accessed: 29 september 2019]. (In Ukrainian)
- Hornjak, M., 2006. *The Bacvan-Srem Rusnaks*. [online] Available at: <<http://rusnak.info/arhiva2.htm>> [Accessed: 18 july 2019]. (In Croatian)
- Hudak, Sh., 2007. Did our old predecessors and later cultural and educational elite inherit a false national orientation? *Thoughts from the Danube*, 9, pp.117–128. (In Ruthenian)
- Kysh, M., 2002. I was honored to have the opportunity to serve Croatia, its people and national minorities. In: S., Burda and B., Gralyuk, eds. *Ukrainians of Croatia: materials and documents*. Zagreb, pp.118–121. (In Ukrainian)
- Lipovac, M., 2010. Warhol's countrymen fought for their uniqueness. *Vijesnik*, 6. veljača, s.28. (In Croatian)

Lyikar, D., 2010. Events written in gold letters are a historical holiday for the Rusyns. *Thoughts from the Danube*, 12, pp.30–36. (In Ruthenian)

Magocsi, P. R., 2007. The Ruthenians and Subcarpathians. *Hrvatska revija*, 4, 2007. [online] Available at: <<http://www.matica.hr/hr/348/RUSINI%20I%20POTKARPATJE/>> [Accessed: 7 august 2020]. (In Croatian)

Mahochij, P.-R., 2006. *People out of nowhere: Illustrated history of the Carpatho-Rusyns*. Uzhhorod : V. Padyak Publishing House. (In Ukrainian)

Malynovs'ka, O., 2002. Ukrainian diaspora in the South Slavic lands. In: S., Burda and B., Gralyuk, eds. *Ukrainians of Croatia: materials and documents*. Zagreb, pp.6–20. (In Ukrainian)

Mastrovic, Z., 2010. The Ukrainians are not the Ruthenians. *Vijesnik*, 4. svibnja, s.44. (In Croatian)

Medyeshy, L. *Ruthenian tradition*. [online] Available at: <<http://rusnak.info/tradicija-1.htm>> [Accessed: 9 may 2019]. (In Ruthenian)

Mushynka, M., 2009. Political Rusynism at the present stage. *Folk art and ethnography*, 4–5, pp.47–58. (In Ukrainian)

Myz', R., 2002. Settlement of the Ukrainians to Lipovlyany and Nova Subotska from 1894 to 1973 and the origin of each family. In: S., Burda and B., Gralyuk, eds. *Ukrainians of Croatia: materials and documents*. Zagreb, pp.139–163. (In Ukrainian)

Panchuk, M., 1995. Political Rusynism in Ukraine. *Political thought*, 2–3 (6), pp.116–123. (In Ukrainian)

Pap, N., 2015. *The suffering of the Ruthenians in the 1991/92 Homeland War*. Vukovar. (In Croatian)

Pavlešin, A., 2009. Day of the representatives of the Ruthenian national minority in Zagreb. *Our newspaper*, 9 (76), p.7. (In Croatian)

Presentation of the President of the Association mr. Irinej Mudri at the solemn session of the 30th anniversary of the Alliance of the Ruthenians and the Ukrainians of the Republic of Croatia, 1998. *New opinion*, 106, p.5. (In Croatian)

Promotion of the illustrated history of the Karpatoruthenians "Narod niotkuda" in Zagreb. [online] Available at: <http://www.rusini-zg.hr/Hrvatski/Magoci_promocija_knjige/Magoci_promocija_knjige_hr.html> [Accessed: 14 december 2019]. (In Croatian)

Rumyancev, O., 2008a. *Galicja - Bosnia - Vojvodina. Ukrainian immigrants from Galicia on the territory of the Yugoslav peoples in 1890–1990*. Kyiv. (In Ukrainian)

Rumyancev, O., 2008b. “Ruthenian News” and “Native Word” – mirrors of the two Ukrainian communities of Yugoslavia in the period between the two world wars. *Scientific notes of the National University "Ostroh Academy": Historical Sciences*, 11, pp.448–460. (In Ukrainian)

“Rusnak” Ruthenian Society in the Republic of Croatia. [online] Available at: <<http://www.petrovci.hr/udruga/18-rusnak/16-osnovni-podaci>> [Accessed: 17 february 2019]. (In Croatian)

Shadow Report of Croatian Helsinki Committee, September 1999. [online] Available at: <http://www.cilevics.eu/minelres/reports/croatia/NGO/croatia_NGO.htm> [Accessed: 19 july 2020].

State Report to Council of Europe FCNM submitted by Croatia, 13 April 2004. [online] Available at: <Croatia_Documents_Part1_Jan2007.pdf> [Accessed: 10 october 2019].

Strexalyuk, V., 1992. About the language of the military publication “New Thought”. *New opinion*, 92/93, c.50. (In Ukrainian)

Takach, G., 1993. On the issue of the so-called ukrainization of the Rusyns of Pryashiv region. *New opinion*, 98/99, p.24. (In Ruthenian)

Takach, G., 2001. From the work of the Union. *New opinion*, 115, pp.2–3. (In Ruthenian)

Tatalović, S., 2006. National minorities and Croatian democracy. *Political thought*, XLIII, br. 2, s.159–174. (In Croatian)

Ukraine's actions to recognize Ruthenian nationality remain controversial, 2008 [online] Available at: <<http://ua-reporter.com/novosti/31680>> [Accessed: 7 august 2020]. (In Ukrainian)

Zhyrosh, M., 2009. Problems of preserving national identity in the diaspora on the example of Ruthenians and Ukrainians in Serbia and Croatia. *Thoughts from the Danube*, 11, pp.132–139. (In Ukrainian)

Zivic, D., 2006. Demographic framework and losses during the Homeland War and the postwar period. In: Zdenko Radelic, eds. *The creation of the Croatian state and the Homeland War*, pp.420–483. (In Croatian)

Zlodi, Z., 2005. Ruthenians / Ukrainians in Croatia: immigration stages and the name problem. *Scrinia Slavonica* 5 (1), rujan 2005, pp.408–431. (In Croatian)

POLITICAL RUSYNISM IN CROATIA

Mykola NAHIRNYI

*Volodymyr-Volyn pedagogical professional college
named after A. Yu. Krymskyi
42, Ustyluz'ka str., Volodymyr-Volynsky, 44700
e-mail: mykola76@hotmail.com*

Abstract

Background: Historiography has long debated the identity of the terms “Ruthenian” and “Ukrainian”. It is obvious that “the Ruthenian” is the historical name of the modern name “the Ukrainian”. However, there are still theories that try to justify the separation of the Ruthenians and the Ukrainians, to recognize the Ruthenians as a separate nation – that is, they promote the ideas of political Rusynism (Ruthenianism).

Ukraine's neighbors use a Ruthenian question for their own purposes, primarily to separate the Ruthenians from the Ukrainians in order to assimilate them more quickly. The Ruthenian-Ukrainian community in Croatia did not escape such a problem.

The question of political Rusynism is well covered in historiography. However, there are almost no works about political Rusynism in Croatia.

Purpose: Consideration of the origin and development of the ideas of political Ruthenianism among immigrants from Ukrainian lands in Croatia and the impact of these ideas on the prospects for the development and existence of both national groups - both Ruthenians and Ukrainians.

Results: An immigrants from Ukrainian lands who came to Croatia in the middle of the 18th century identified themselves as the Ruthenians; those who moved here from the end of the 19th century called themselves as the Ukrainians.

On the eve of the First World War, russophile tendencies prevailed among the Ruthenians. During the interwar period, contacts between Ukrainian emigrants of various migration waves strengthened. This fact contributed to the spread of the self-name "the Ukrainians", which coexisted with the name "the Ruthenians".

Post-war attempts to unite the Ruthenians and the Ukrainians into one nationality were unsuccessful. The Yugoslav authorities deliberately separated the Ruthenians and the Ukrainians, and contributed to the formation of the Ruthenian national consciousness.

The situation in Croatia was different. Here, the interests of the two ethnic groups were expressed by the Union of Ruthenians and Ukrainians of Croatia (SRiU). The position of the SRiU was that the Ruthenians were traditional, and the Ukrainians were the actual name of the same nation.

But there was resistance to such a policy of the Union among the Ruthenians in Croatia. Conservative Ruthenians sought to maintain a certain distance from the Ukrainians. In particular, they held separate festivals, "summer schools" for young people, and used the wording "the Ruthenians and Ukrainians" instead of "the Ruthenians-Ukrainians".

The reason for the recent rise of Ruthenian separatism was the policy of the Croatian government. At the beginning of the 21st century, Croatia, under pressure from the West, adopted a number of pieces of legislation to strengthen the rights of national minorities. The new legislation gave great rights to national minorities (separately to the Ruthenians and separately to the Ukrainians), which leveled the long-standing common policy of the Ruthenian-Ukrainian community.

The disputes within the Union resulted in its split and the formation of several separate Ruthenian and Ukrainian organizations.

Ruthenian communities promote the preservation of the national identity of the Ruthenians, believing that Ukraine is not their homeland. Thanks to state support, Croatian Ruthenians publish memoirs about the life of their diaspora without mentioning the Ukrainians.

Activists of political Rusynism in Croatia accuse Ukraine of assimilating of the Ruthenians, denying a kinship of the Ruthenians and the Ukrainians. Views on a Ruthenian language were also revised. It is believed that its basis is closer to the East Slovak dialect with Ukrainian features.

The demarcation with the Ukrainians did not stop the assimilation of the Ruthenians in Croatia. For half a century there has been a steady decline in their numbers. At the same time, the Ruthenian minority is aging, its average age is 50 years.

Therefore, the accelerated processes of assimilation among the Ruthenians and the lack of a "mother" state from which they could expect help threaten not only the long-term dominance of Ruthenian separatism's idea among the majority of the Ruthenians, but also their survival as a minority. If the Ruthenians of Croatia, in order to save their community, decide to reunite with the Ukrainians, then even under such conditions, the political Rusynism of Croatia also have no prospects for its existence.

Key words: Croatia, the Ruthenians, the Ukrainians, political Rusynism, assimilation, Union of the Ruthenians of the Republic of Croatia.